

Handwritten

Kuberd gondolat

1911

IV Nr

125-127 old

A Kuberdoktatásért

"Szabadoktatás";
1911, IV. sz. sz. sz.

A szabadoktatásért.

A klerikális közoktatás úgy kezeli az ismereteket, mint ahogy a laboratóriumban szokás a bakterium-kulturákat. Csupán „tananyag” alakjában szabad a nép közé jutnia, mert ez mindenféle tudomány és felvilágosulás ellen igen jó védőoltásnak bizonyult. A közoktatás tehát tagadhatatlanul veszélyes üzem, de látszólag nem származhatik belőle nagyobb baj, csak minden közeg lelkiismeretesen örködjék afölött, hogy az ismeretek könnyelműen a nép közé ne jussanak. Ebben az optimizmusában idővel a reakció mindenütt megcsalatozik. Nem elég „a magyar nyelv érdekében” az ország felét iskolázatlanul hagyni, nem elég „a nemzeti termelés érdekében” a tanulók felét fejletlen testtel az iskolából a mezőre kiharcolni és nem elég a megmaradtakra vigyázni, hogy csak a lanterv szerint sterilizált ismeretek ériék őket — mindez nem elég. Merő utópia, hogy pusztán mulasztással meg lehet akadályozni a kulturát kifejlődésében. Nem elég a butákat kitüntetni, üldözni is kell az okosokat. A népies és nemzetiségi önképzést, a társadalom önkéntes oktatói tevékenységét el is kell nyomni. Keservesen tanulta meg az olasz, a francia, az orosz, a spanyol, a portugál és az osztrák reakció — és meg fogja tanulni a magyar reakció is —, hogy egy nép szellemi erői önmaguktól is szabad tevékenységben és önkéntes intézményekben egyesülnek és hogy az, aki a tudatlanság fentartására vállalkozik, csakhamar kénytelen nyílt harcra szállani a társadalom tudásra szomjas akaratával.

A magyar vallás- és közoktatásügyi kormány 1911 július hó 1-én 50877 szám alatt egy rendeletet adott ki a szabad oktatás tárgyában. Ezzel a rendelettel a magyar klerikalizmus arra a támadó útra lépett, amely legutóbb a francia, a spanyol, a portugál és az osztrák klerikalizmusra végzetessé vált.

A miniszter ebben a rendeletben minden előkészületet megtesz arra, hogy a munkásság és a radikális polgárság köréből kiindult viruló szabadoktatási tevékenységet letörje. Első helyen áll a rendelet intézkedései között az, hogy ezentúl mindenféle szabadoktatás állami főfelügyelet alá helyezettetik, az előadásokat a miniszter kiküldöttjével meglátogathatja és ellenőriztetheti, hogy az ott hirdetett tanítások nem ütköznek-e bele a közérkölcösökbe vagy az ország törvényes rendjébe. Ez a közérkölcösös intézkedés a

reformok egész légióját foglalja magában. A szakszervezetek felosztásához ezentul nem kell majd spicli és agent provocateur; nagyobb sztrájkok alkalmával a miniszter egyszerűen elküldi az Országos Központi Katolikus Legényegyesület valamely sárga kiküldöttjét (aki a rendelet szerint a szabad oktatásra felügyelő Országos Tanács tagja), és ez majd főfelügyeleti jogának statáriális gyakorlása után az egyesület felosztását fogja javaslatba hozni, mint amelynek tanításai nem közerkölcsösek és az ország törvényes rendjébe ütköznek. De lehet, hogy az Országos Központi Katolikus Legényegyesület kiküldöttje meg fog elégedni azzal a szerényebb eredménnyel is, hogy az illető szervezet szabad oktatói tevékenységétől el fog tiltatni.

Az állam azonban ezentul nemcsak felügyelni akar a szabad oktatásra, hanem azt egyébként is „támogatni” kívánja. A rendelet a tanítón és a községi orvoson kívül a „helyi intelligenciát”, névszerint a papot, a jegyzőt és a birtokosokat akarja díjazás ellenében a népművelés feladatának megnyerni. Szerintünk ugyan a birtokosok pontosabb megfigyelése azokon rendszerint még az intelligencia „helyi” tüneteit sem eredményezheti, de a jegyzőkben mi is született szabadoktatókat látunk, mert bizonyára ők tudják legjobban, hogy mit szabad és mit nem. Abban is megbízhatunk, hogy a szabadoktatás díjazása, azon feltételek és módozatok mellett, amelyekkel erre a rendelet állapít meg, a közerkölcsiség rohamos emelkedését fogja előidézni.

Választásoknál a tanítók között és bérmozgalmaknál a jegyzők között a közerkölcsiség ijesztő mértéket fog ölteni. Mert csak el kell képzelni a közerkölcsiségnek azt a fokát, amely Magyarországon ahhoz szükséges, hogy a vármegyei „szabadoktatási bizottság” az oktatót jutalomra ajánlja, a gondnokság vagy iskolaszék hajlandó legyen 25 hallgató állandó jelenlétét igazolni, a Szabadoktatási Tanács szakbizottsága (16. §) az illetőt erre érdemesnek ítélje, az Állandó bizottság ezt helybenhagyja és végül a miniszter csengő fémben nyugtázza ezt a ragyogó közerkölcsiségét.

A kormányönkénynek a rendelet minden téren ajtót nyit. A klerikalizmus az állami felügyelet pajzsa alá akarja rejteni a szabadoktatást, hogy ott végezzen vele. A közerkölcsiséget és az állam törvényes rendjét hangoztató ártatlan kikölések, megannyi hurok a bátor és lelkiismeretes szabadoktatás számára. Demokratikus felfogás szerint az állam törvényes rendje csak az, amely a kultúrával összhangzásban van és ha eltérés van a kettő között, akkor rendet kell teremteni az állam törvényeiben, hogy azok ismét a kultúra céljait szolgálják. És ki fogja vajjon megmondani, hogy mi ütközik a közerkölcsiségbe, mi nem? A művelt emberiség meggyőződése szerint a közerkölcsiségbe ütközik mindenféle babonának vagy tudatosan megszerkesztett előítéletnek a terjesztése és fejletlen agyakra való erőszakolása; de a közerkölcsökbe ütközik mindenekfölött az olyan rendelet, melyben állami hivatal nyíltan pénzt és pénzbeli előnyöket ígér az oktatóknak azért, hogy megalkuvással és meghamisítva közöljék az ismereteket a néppel,

másrészt „főfelügyelettel” fenyegeti meg azokat, akik a vesztegetőt megvetéssel elutasítják.

Erkölcstelen rendeleteket is végre kell azonban hajtani. És itt a bökkenő. Mert más dolog, amikor az egyén keresi fel az államot és az becsapja előtte az oktatás kapuit, mint amikor az állam kénytelen a szabadoktatási szervezeteket saját portájukon felkeresni és saját otthonukban megtámadni. A közművelődést csendben is el lehet sikkasztani, *de rabolni csak nyíltan lehet*. Amikor az állam nem elégszik meg történelmi kötelességmulasztásának fentartásával és intézményesítésével, hanem hódítóan lép fel az egyének, az egyesületek, a csoportok s az osztályok rovására, akkor ezzel polgárháborút idéz fel és *kulturharcba szólítja az egész felvilágosult közvéleményt*.

Bennünket pedig sem erkölcstelen rendeletekkel megvesztegetni, sem fenyegetésekkel megfélemlíteni nem lehet. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur rendelete törvénytelen és alkotmányunkkal ellenkezik, mert szabadságjogainklól foszt meg bennünket. A vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletének elegendő tenni nem fogunk, magalatársunkal tőle befolyásolni nem hagyjuk.

*

Emlékezzünk:

1901 augusztus havában Barcelonában egy kis iskola nyílt meg, amely nem tanított hittant és a természettudományokat felvette tantervébe. A klerikális kormány 1906-ban megkezdte ennek a Szabad Iskolának az üldözését, amelynek a neve Modern Iskola volt; de 13 havi bebörtönzés után az iskola alapítóját fel kellett menteni az ellene emelt vádak alól. Ennek az üldözésnek a hatása alatt tömegesen keletkeztek Spanyolországban nyilvános és titkos szabadoktató szervezetek. A klerikális kormány kénytelen volt tovább haladni azon az uton, amelyre egyszer lépett. Ujabb és újabb ürügyek alatt folytatta a szabadoktatás ellen támadásait. 1909 augusztus havában másodszor perbe fogta a szabadiskolák alapítóját és 1909 október hó 13-án végre — olyan gaz és olyan törvénytelen eljárás után, amely egész Európát lázba ejtette — rajta a halálos ítéletet végre is hajtotta. Egy év sem tellett bele Francisco Ferrernek, a barcelonai Modern Iskola halhatatlan alapítójának vértanúságába és a megdönthetetlen spanyol klerikalizmust a feltámadt népharag elseperte örökre.

*

Bizalommal várjuk az 50.877/901. sz. vk. min. rendelet végrehajtását.
Póányi Károly.

